Rajavartiolaitoksen esikunta
Rajavalvonta- ja valmiusyksikön päällikkö,
everstiluutnantti Jussi Napola

11.5.2022

Eduskunnan puolustusvaliokunnalle

HE 63/2022 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi valmiuslain ja asevelvollisuuslain 79 §:n muuttamisesta

Eduskunnan puolustusvaliokunta on pyytänyt Rajavartiolaitoksen asiantuntijaa kuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi valmiuslain ja asevelvollisuuslain 79 §:n muuttamisesta. Rajavartiolaitoksen esikunta toteaa lausuntonaan seuraavaa.

Suomen turvallisuusympäristö on merkittävällä tavalla muuttunut. Suomen rajaturvallisuuteen kohdistuvat ulkoiset riskit ovat kasvaneet pitkäaikaisesti, ja niiden kehityssuunta on negatiivinen. Valtioiden toisiin valtioihin kohdistama hybridivaikuttaminen on määrällisesti lisääntynyt ja keinovalikoimaltaan laajentunut. Tämän vuoksi on välttämätöntä kehittää valmiuslakia myös uudenlaisiin uhkiin varautumiseksi ja niihin vastaamiseksi.

Valmiuslakiin ehdotetaan uutta poikkeusoloperustetta, joka kattaisi erityisesti hybridiuhkia, mukaan lukien rajaturvallisuuteen kohdistuvat uhkat. Esityksen perustelujen mukaan myös laajamittainen välineellistetty maahantulo voisi yksinään tai yhdessä muiden vaikuttamistoimenpiteiden kanssa muodostaa ehdotetun uuden poikkeusolon. Rajavartiolaitoksen esikunta pitää uutta määritelmää välttämättömänä ja sisällöltään asianmukaisena. Poikkeusoloperusteiden ajantasaisuuden lisäksi on keskeistä, että viranomaisilla on poikkeusoloissa käyttöön otettavat riittävät lisätoimivaltuudet. Esityksessä ei ehdoteta Rajavartiolaitokselle uusia itsenäisiä lisätoimivaltuuksia lukuun ottamatta säännöksiä palvelussuhteen ehdoista poikkeamisesta, irtisanomisoikeuden rajoittamisesta ja tiedotusten julkaisuvelvollisuutta. Muiden viranomaisten toimivaltuudet hyödyttävät kuitenkin osin myös Rajavartiolaitosta.

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 17 a luku, joka sisältäisi toimivaltuudet rajaturvallisuuden sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi. Rajavartiolaitoksen näkökulmasta keskeinen on 122 a § kuljetuspalvelun tarjoajan velvollisuudesta suorittaa muun muassa Rajavartiolaitoksen esittämiä kuljetuksia. Kuljetuksista määräisi liikenne- ja viestintäministeriö. Rajavartiolaitoksen esikunta pitää säännöstä asianmukaisena. Hybridiuhkatilanteet voivat merkittävällä tavalla tilapäisesti lisätä viranomaisten kuljetustarpeita. Rajavartiolaitoksen esittämät kuljetukset voisivat liittyä esimerkiksi rikoksesta epäiltynä kiinniotettujen tai

kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden kuljettamiseen rajanylityspaikoilta tai muualta raja-alueelta muuhun paikkaan. Poikkeusolot edellyttävät myös Rajavartiolaitoksen henkilöstö- ja materiaalimäärän lisäämistä sekä rajaturvallisuuden ylläpitoa tukevien rakennelmien, estelaitteiden ja valvontajärjestelmien rakentamista, mikä voi aiheuttaa merkittäviä kuljetustarpeita. Rajaturvallisuuden ylläpito poikkeusoloissa perustuu Rajavartiolaitoksen henkilökunnan sekä Rajavartiolaitoksen palvelukseen määrättyjen reserviläisten, varusmiesten ja vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien naisten, heille osoitettavan materiaalin ja heitä tukevien johtamis-, logistiikka- ja muiden järjestelmien käyttöön rajaturvallisuustehtävissä. Tarvittaessa Rajavartiolaitoksen henkilökunnasta ja Rajavartiolaitoksen palvelukseen määrätyistä asevelvollisista muodostetaan Rajavartiolaitoksen johdossa toimivat rajajoukot. Rajavartiolaitos on myös valmistautunut vastaanottamaan ja käyttämään Euroopan raja- ja merivartioviraston osoittamia kansainvälisiä resursseja rajaturvallisuustehtäviin ulkorajoilla.

Rajavartiolaitoksen esikunta katsoo, että käsiteltävänä olevaa hallituksen esitystä tulisi täydentää vielä tavaroiden, kuljetusvälineiden, alueiden ja tilojen haltuunottoon sekä liikkumis- ja oleskelurajoituksiin liittyvillä Rajavartiolaitoksen itsenäisillä toimivaltuuksilla.

Esityksessä ehdotetaan lisätoimivaltuuksia lähtökohtaisesti vain lain 3 §:n uuden 6 kohdan mukaisiin poikkeusoloihin. Rajavartiolaitoksen lisätoimivaltuustarpeita muissakin poikkeusoloissa tulisi tarkastella pikaisella aikataululla. Tämä olisi välttämätöntä erityisesti sotilaallisen maanpuolustukseen liittyvien Rajavartiolaitoksen tehtävien vuoksi. Myös tältä osin lisätoimivaltuustarpeet liittyvät tavaroiden, kuljetusvälineiden, alueiden ja tilojen haltuunottoon, palvelussuhteen ehtojen rajoittamiseen sekä liikkumis- ja oleskelurajoitusten määräämiseen.

Hallituksen esitykseen sisältyy ehdotus asevelvollisuuslain 79 §:n muuttamisesta, jonka mukaan reserviläisiä voitaisiin määrätä palvelukseen myös valmiuslain 3 §:n uuden 6 kohdan mukaisissa poikkeusoloissa. Rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain (577/2005) 30 §:n mukaan asevelvollisia ja naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetussa laissa (194/1995) tarkoitettuun asepalvelukseen otettuja voidaan määrätä koulutettavaksi Rajavartiolaitoksessa. Palveluun Rajavartiolaitoksessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä palvelusta Puolustusvoimissa säädetään. Säännös koskee siten myös Rajavartiolaitosta.

Uuden poikkeusoloperusteen soveltamiskynnys on melko korkea, mikä korostaa myös normaaliolojen lainsäädännön kehittämisen välttämättömyyttä. Sisäministeriössä on käynnissä lainsäädäntöhanke, jossa valmistellaan rajavartiolainsäädännön muutoksia muuttoliikkeen välineellistämistä koskevien tilanteiden paremmaksi hallitsemiseksi. Kaikista kiireellisimpiä muutostarpeita koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle mahdollisimman pian kevätistuntokauden aikana.